

SIVISTYSVALIOKUNNALLE

Asia: HE 19/2021 vp, Suomen Kansanopistoyhdistyksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta.

Yleistä esityksestä

Esityksen tavoitteena on saada vapaassa sivistystyössä hankittu vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukainen, muu kuin tutkintotavoitteinen osaaminen näkyväksi säätämällä mahdolliseksi vapaan sivistystyön oppilaitoksissa hankitun osaamista kuvaavien suoritustietojen vieminen Koski-tietovarantoon.

Suomen Kansanopistoyhdistys kannattaa tavoitetta saada vapaassa sivistystyössä hankittu osaaminen näkyväksi säätämällä mahdolliseksi vapaan sivistystyön oppilaitoksissa hankitun osaamista kuvaavien suoritustietojen vieminen Koski-tietovarantoon. Kansanopistoyhdistys katsoo, että esitetyt muutokset lisäävät vapaan sivistystyön opintojen näkyvyyttä ja parantavat opiskelijoiden mahdollisuuksia hyödyntää oppimaansa. Kansanopistoissa järjestettävät vapaan sivistystyön opinnot tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden sivistyä ja kasvaa ihmisenä sekä hankkia muussa koulutuksessa, työelämässä tai arjessa tarvittavaa osaamista, joka on tärkeää tunnistaa ja tunnustaa. Kansanopistojen vapaan sivistystyön opintoihin osallistuu myös erilaisia koulutuksessa aliedustettuja ryhmiä, joilla saattaa olla vähäinen aiempi opiskelutausta. Heidän osaltaan osaamisen näkyväksi tekeminen on erityisen merkittävää. Esitys hyödyttää toteutuessaan myös muita oppilaitoksia, työelämän toimijoita sekä ohjaavia tahoja. Suomen Kansanopistoyhdistys pitää esityksen yleisiä tavoitteita kannatettavina. Ne osaltaan edistävät jatkuvan oppimisen uudistuksenkin tavoitteita ja vahvistavat sivistyksellisiä oikeuksia.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia käsitellään esityksessä kokonaisuutena. Niiden tarjoamat opinnot kuitenkin poikkeavat toisistaan. Kansanopistot (75) tarjoavat vapaan sivistystyön opintoina laajasti pitkäkestoisia ja päätoimisia koulutuksia. Kansanopistojen tulee laatia vapaata sivistystyötä koskevien säädösten mukaisesti pitkäkestoisiiin (yli kahdeksan viikkoa) tai etäopetuksena toteutettaviin koulutuksiin opetussuunnitelma. Pitkäkestoisten ja päätoimisten opintojen osalta osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tutkintotavoitteisten koulutusten rinnalla on erityisen tärkeää ja suoritustietojen näkyminen KOSKI-tietovarannossa erityisen perusteltua. Kansanopistot järjestävät myös voimaan tulneiden säädösten mukaan oppivelvollisille suunnattua vapaan sivistystyön koulutusta. Lisäksi kansanopistoissa on erilaisia lyhytkestoisia koulutuksia. Erilaisissa koulutuksissa tarve suoritustietojen rekisteröinnille ja osaamisen näkyväksi tekemiselle vaihtelee. Vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on mahdollisuus päättää opetuksen sisällöistä ja opetusmenetelmistä sekä painottaa arvopohjaansa opetuksessa. Opintoihin osallistutaan omaehtoisesti. Tässä esityksessä ei ehdoteta muutoksia tähän. Kansanopistoyhdistys pitää tärkeänä, että vapaan sivistystyön oppilaitoksilla säilyy mahdollisuus tarjota myös sellaisia opintoja, joita ei suorituksina viedä KOSKI-tietovarantoon ja joille ei siten laadita opintopisteytystä tai osaamisperusteista opetussuunnitelmaa.

Näkemykset esityksen lakipykäliin ja yksityiskohtaisiin perusteluihin

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä

Esityksessä ehdotetaan, että vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille säädetään valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa mahdolliseksi tallentaa vapaan sivistystyön vapaatavoitteisen koulutuksen suoritustietoja Koski-tietovarantoon.

Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi HE 173/2020 yhteydessä hyväksyttyä § 9a siten, että oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua koulutuksessa olevia opiskelijoita koskevat samat tietojen tallennusvelvoitteet kuin muitakin vapaan sivistystyön oppivelvollisille suunnattua koulutuksessa olevia. Muutos koskee vapaan sivistystyön oppilaitoksista vain kansanopistoja. Kansanopistoyhdistys pitää muutosta perusteltuna.

§ 9d käsitellään tallennettavia tietoja. Niitä olisivat opiskelijan suorittama koulutus, koulutuksen laajuus opintopisteinä, koulutuksen päättymisaika sekä opiskelijan osaamisen arviointi. Kansanopistoyhdistys katsoo, että esitetty tietojen määrä on perusteltu.

Oppilaitoksen ylläpitäjä voi esityksen (9d §) mukaisesti päättää siitä, viedäänkö koulutuksessa hankittu osaaminen Koski-tietovarantoon. Kansanopistoyhdistys pitää tätä hyvänä lähtökohtana, koska vapaassa sivistystyössä tarjottavat opinnot ovat erilaisia ja monimuotoisia. Lähtökohtaisesti Kansanopistoyhdistys pitää tärkeänä sitä, että kansanopistojen pitkäkestoisten koulutusten tiedot viedään Koski-tietovarantoon ja haluaa osaltaan edistää erilaisin kehittämistoimin kansanopistojen vapaan sivistystyön opintojen tunnistamista ja tunnustamista.

Esityksen mukaan opiskelijalta tai alaikäisen kyseessä ollessa huoltajalta, tulee pyytää suostumus suoritustietojen viemiseksi Koski-tietovarantoon (§9 d). Ilman opiskelijan suostumusta suoritustietoja ei voi siirtää Koski-tietovarantoon. Suostumuksesta tulee käydä ilmi, että se on annettu vapaaehtoisesti ja nimenomaisesti. Kansanopistoyhdistys toteaa, että opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttaman lausuntokierroksen jälkeen esitystä on muutettu yksinkertaisemmaksi ja myös käytännön toteutuksen osalta selkeämmäksi. Luonnoksessa esitetty pyyntö -menettely on korvattu suostumuksella, joka kattaa kaikki tallennettavat tiedot. Kansanopistoyhdistys pitää suostumuksen käsitteelle perustuvaa esitystä hyvänä.

Esityksessä todetaan, että tietojen viemiseksi Koski-tietovarantoon oppilaitoksen ylläpitäjän olisi ensinnäkin tullut päättää tarjota tietovarantoon tallentamista kaikille samaan koulutukseen osallistuville opiskelijoille. Toisena ehtona tallentamiselle olisi, että tietojen tallentamiseen on opiskelijan suostumus. Esityksessä ja toimeenpanossa olisi syytä selkiyttää, onko opiskelijalla mahdollisuus muuttaa kantaansa suoritustietojen tallentamisesta, mikäli hän on ilmoittanut, että hän ei suostu tietojen siirtämiseen. Kansanopistoyhdistys katsoo, että oppilaitoksen ylläpitäjällä ei tule olla velvollisuutta jälkikäteen siirtää opiskelijan tietoja tietovarantoon, mikäli hän ei ole alkujaan siihen suostunut. Esityksessä kuvataan kyllä vaihtoehto, jossa opiskelija haluaa peruuttaa suostumuksensa ja vaatii tietonsa poistettavaksi tietovarannosta.

Esityksen mukaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa §10 käsittelee tietojen luovuttamista. Sen mukaisesti viranomainen, joka on oikeutettu tietojen saamiseen oppilaitoksen ylläpitäjältä, on oikeutettu saamaan ne myös tietovarannosta. Kansanopistoyhdistys katsoo, että tällä ei ole käytännön merkitystä, koska tietovarannon kautta ei voi saada kattavia tietoja, sillä tietojen tallentaminen perustuu oppilaitoksen ylläpitäjän päätökseen ja opiskelijan suostumukseen. Tietoja ei näin ollen voi hyödyntää esimerkiksi etuuksien myöntämisessä. Kansanopistoyhdistys pitää oleellisena sitä, että esityksellä ei muuteta vapaan sivistystyön rahoituksen perusteena olevien tietojen keruuta.

Laki vapaasta sivistystyöstä

Esityksessä ehdotetaan, että vapaan sivistystyön lakiin lisätään uusi 6 b §. Opetuksen ja koulutuksen tietovarantoon tallennettavan koulutuksen laajuus ja arviointi. § 6 b määritellään, että laajuuden yksikkönä käytettäisiin opintopistettä. Kansanopistoyhdistys pitää perusteltuna opintopiste -käsitteen valintaa koulutuksen laajuuden kuvaamiseksi. Koulutus tulee tällöin myös kuvata osaamisperusteisesti.

Esityksessä ehdotetaan, että opiskelijan osaaminen olisi myös arvioitava. Arviointia koskevaa perustelutekstiä ja säädöstä on selkeytetty lausuntokierroksen jälkeen. Kansanopistoyhdistys pitää nyt esitettyä muotoa hyvänä.

Näkemykset esityksen vaikutusten arviointiin

Tietojen tallentaminen tietovarantoon edellyttäisi, että oppilaitoksen ylläpitäjä on päättänyt tarjota tietovarantoon tallentamista koulutuksen opiskelijoille, määritelty koulutuksen laajuuden opintopisteinä, kuvannut koulutuksen osaamisperusteisesti sekä arvioinut opiskelijan suorituksen suhteessa kuvaukseen. Esitettyjen muutosten toimeenpano edellyttää sekä osaamisen kehittämisen tukea että resursseja. Vapaan

sivistystyön oppilaitoksissa tulee siirtyä koulutuksen suunnittelussa osaamisperusteisiin kuvauksiin. Tämä vaatii opetussuunnitelmien muuttamista ja uudenlainen kuvaamistapa edellyttää koulutusta ja muuta oppilaitosten henkilöstön oman osaamisen kehittämistä. Myös arvioinnin toteuttaminen vapaan sivistystyön koulutuksissa edellyttää osaamisen kehittämistä. Esityksessä ehdotetaan erilaisia tukitoimia ehdotettujen uudistusten toimeenpanolle. Kansanopistoyhdistys pitää niitä erittäin tärkeinä. Vaikka Koski-tietovarantoon voidaan siirtää tietoja manuaalisesti, edellyttää muutos kuitenkin opintohallintojärjestelmien kehittämistä ja osalle niiden hankkimista. Järjestelmämuutoksista tai niiden hankkimisesta aiheutuvat kustannukset voivat olla suuria. Kansanopistoyhdistys pitää tärkeänä, että Opetushallitus antaa toimeenpanon tukea uusien järjestelmien käyttöön ottamisessa sekä myös järjestelmien kehittämisessä. Tarvitaan valtionavustusrahoitusta opintohallinnon kehittämiseen, tietoteknisten laitteistojen ja ohjelmistojen hankintaan ja teknisten rajapintojen rakentamiseen sekä henkilöstön kehittämiseen.

Jatkokehittämisen näkökulmasta Kansanopistoyhdistys pitäisi tärkeänä selvittää mahdollisuutta kuvata myös opintojen tasoa. Vapaan sivistystyön opinnot ovat tällä hetkellä kansallisen osaamisen viitekehyksen tasokuvauksen ulkopuolella. Varsinkin pitkäkestoisten ja päätoimisten vapaan sivistystyön koulutusten näkökulmasta olisi syytä selvittää, miten niiden tasoa suhteessa viitekehykseen voitaisiin hahmottaa. Tämä lisäisi vapaan sivistystyön opintojen kautta hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista sekä kansainvälistä vertailtavuutta.

Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry:n puolesta

15.3.2021

Helena Ahonen
puheenjohtaja

Tytti Pantsar
toiminnanjohtaja